

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

▪ cărți

Both Noémi Zsuzsanna: *A székely faluközösség nótáriusa. Imreh István élete és munkássága.* [Cronicarul comunităților secuiești. Viața și opera lui István Imreh] Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2021. 247 p.

Volumul de față cuprinde condițiile specifice ale istoriografiei maghiare din a doua jumătate a secolului al XX-lea și cariera unui istoric și sociolog care s-a implicat atât în cercetarea, cât și în popularizarea științei și organizarea vieții științifice maghiare din Transilvania. Întrebarea centrală care a ghidat cercetarea a fost următoarea: cum a reușit István Imreh (1919, Sâncraiu – 2003, Cluj-Napoca) să-și păstreze funcțiile în viața publică în condițiile schimbărilor de regim și de suzeranitate și, totodată, să realizeze o operă credibilă și extraordinar de coerentă? Prima parte a lucrării parcurge cronologic viața istoricului între anii 1919 și 1944. Perioadele 1944–1948 și 1948–1989 sunt structurate tematic, iar perioada de aproximativ un deceniu și jumătate de după Revoluție este prezentată într-un singur capitol mai extins. Lucrarea este bazată pe teoria curentului *intellectual history*, care – printre altele – consideră că felul discursului este determinat atât de către subiectivitatea vorbitorului, cât și de contextul realizării textelor. Volumul prezintă relativ detaliat cadrul mai larg (politic) și mai restrâns (instituțional și social) în care s-a realizat opera de istoric a lui Imreh István, cercetările lui fiind axate preponderent pe istoria socială și economică a secuimii. Pe lângă descrierea rolurilor sale ca om de știință, cartea prezintă și modul în care s-a manifestat în cadrul familiei și în legătură cu persoanele apropiate, abordare ce se explică pe de o parte prin lipsa cercetărilor în această privință, pe de altă parte prin importanța care este atribuită mediului în care s-a format această operă.

Fazakas László - Ferenczi Szilárd - Fodor János - Gál Zsófia: *Minta és felzárkózás. Kolozsvár és Marosvásárhely fejlődéstörténetének összehasonlítása Szvacsina Géza és Bernády György polgármestersége idején.* [Istoria dezvoltării Clujului și a Târgu-Mureșului sub mandatul primarilor Szvacsina Géza și Bernády György] Kolozsvár - Marosvásárhely: Iskola Alapítvány Kiadó - Lector Kiadó, 2021. 300 p.

Volumul abordează în perspectivă comparativă istoria a două orașe transilvănene, Cluj (Kolozsvár) și Târgu-Mureș (Marosvásárhely) în perioada dualismului. Mai precis, oferă informații legate de caracteristicile politice, industriale, infrastructurale și arhitecturale care au determinat dezvoltarea acestora sub mandatul primarilor Szvacsina Géza (1898–1913), respectiv Bernády György (1902–1912). Indiciile dezvoltării sunt prezentate în câte un studiu introductiv pentru Cluj (semnate de către Fazakas László și Ferenczi Szilárd) și Târgu-Mureș (Fodor János).

Următoarele studii sunt axate pe viața politică a celor două orașe, activitatea și balanța mandatului primarilor menționați (Ferenczi Szilárd, Fodor János). Schițele istorice sunt urmate de prezentarea unor programe arhitecturale de importanță majoră în cele două orașe (Gál Zsófia), respectiv dezvoltarea rețelei de apă și canalizare (Fazakas László).

Mai multe informații găsiți [aici](#).

Nagy Kornél: *Lembergben kezdődött... Az örménykatolikus egyház születése. [A început în Lemberg... Înființarea Bisericii Armeano-Catolice]. Nyíregyháza: Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, 2020. 199 p.*

Timp îndelungat, punctul de vedere științific unanim acceptat în legătură cu înființarea Bisericii Armeano-Catolice a fost că aceasta a avut loc pe teritoriul Imperiului Otoman în anul 1742. Cercetările recente dovedesc însă că, similar Bisericii Greco-Catolice, Biserica Armeano-Catolică a fost înființată în Europa de Est, pe teritoriul Uniunii Polono-Lituaniene în prima treime a secolului al XVII-lea. În acest proces a jucat un rol important orașul multiethnic Lemberg (azi L'viv, Ucraina), unde din secolul al XIII-lea a trăit o comunitate armeană bine organizată. Valul de recatolicizare a atins comunitatea armeană din Lemberg și pe celelalte de pe teritoriul Uniunii în 1627, ceea ce a cauzat multe și lungi conflicte.

Volumul de față este axat pe uniunea bisericească din 1627 realizată de către arhiepiscopul armean din Lemberg, Nikol Torosowicz. Lucrarea bazată pe cercetare de arhivă abordează următoarele aspecte: istoria comunităților armene în țara-mamă și în Lemberg înainte de uniunea bisericească; promotorii și motivele în favoarea uniunii bisericești; propuneri referitoare la organizarea internă și liturghia Bisericii Armeano-Catolice; înființarea seminarului armean și încercările de catolicizare a comunităților armene din Transilvania și Moldova pe parcursul secolului al XVII-lea; respectiv impactul pe termen mediu și lung al uniunii bisericești din Lemberg și înființarea Bisericii Armeano-Catolice asupra populației armene.

Mai multe informații găsiți [aici](#).

Novák Csaba Zoltán: *Epoca de aur? Ceaușescu și maghiarii. Politica Partidului Comunist Român față de minoritatea maghiară în perioada regimului Ceaușescu. Editura Cetatea de Scaun, 2021. 330 p.*

Scurta perioadă de tranziție postbelică și instaurarea dictaturii Partidului Comunist, imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, au deschis un capitol nou în istoria maghiarilor din România. Socialismul de stat a schimbat în mod fundamental condițiile de viață ale comunităților minoritare. Au dispărut cadrele, rețelele politice, economice și culturale definitorii pentru viața comunității maghiare, așa cum se stabiliseră ele în decursul deceniilor trăite în calitate de minoritate națională. Statul de drept a fost suprimat, proprietatea privată a fost eliminată, iar instituțiile culturale specifice au fost desființate sau reorganizate. Procesele economice și politice inițiate de stat, în unele cazuri aplicate cu forța, au condus la transformarea socială radicală a comunității maghiare: comunitatea autonomă articulată ca o

societate completă a fost transformată într-o societate parțială, vulnerabilă față de proiectele de omogenizare promovate de statul socialist. Slăbită din cauza atacurilor permanente și a limitărilor ce i-au fost impuse, biserica a început treptat să-și piardă rolul pregnant deținut înainte în organizarea vieții instituționale a minorităților. Eliminarea partidelor politice și introducerea sistemului monopartid au reconfigurat spațiul politicii naționale, în cazul minorităților înlocuind reprezentarea independentă/ autonomă a minorităților cu reprezentarea intereselor maghiarimii în cadrul Partidului Comunist și în raport cu politica acestuia față de maghiari. Consolidarea dictaturii Partidului Comunist Român a fost acompaniată de schimbarea radicală a elitelor din domeniul economic, politic și cultural.

Várak, erődök, kastélyok az erdélyi régiségben. [Cetăți, fortificații și castele în trecutul transilvan] Erdélyi Évszázadok. A kolozsvári Magyar Történeti Intézet Évkönyve, 2020, vol. V, redactor-șef Rűsz-Fogarasi Enikő.

Volumul de față coordonat de P. Kovács Klára reprezintă tomul V al anuarului *Erdélyi Évszázadok* [Veacuri transilvănene] al Institutului de Istorie în Limba Maghiară din cadrul Facultății de Istorie și Filosofie a Universității Babeș-Bolyai (Cluj-Napoca). Blocul tematic al volumului cuprinde 7 studii axate pe teme precum istoria militară a liniilor fortificate din cel de-al Doilea Război Mondial, istoria arhitecturii castelelor de la Criș, Mintia ori Comlod, interpretarea reprezentărilor istorice ale castelului din Hunedoara, ori aspecte legate de interioarele castelelor de secol XIX din Transilvania. Urmează cinci studii care tratează teme legate de istoria militară, economică, problema minorităților și aspecte din arhitectura transilvăneană. Următorul bloc este dedicat comemorării unor personalități marcante pentru cercetarea istoriei Transilvaniei, care fie au activat în centrul universitar clujean ori s-au marcat prin rezultate importante în cercetarea istoriei locale. Volumul se încheie cu recenzii urmate de cronica evenimentelor petrecute în cadrul Institutului de Istorie în Limba Maghiară în ultimul an. Volumele anterioare ale anuarului urmează aceeași structură, diferind doar tema cadru, care încearcă să evidențieze an de an câte o ramură diferită a cercetării istorice, reflectată de altfel și de oferta educațională a Facultății. Primele 4 volume ale anuarului s-au axat așadar pe teme precum: turismul cultural, relațiile internaționale, viitorul bibliotecilor și cercetarea în arhive.

Volumele I-IV sunt accesibile on-line pe site-ul Institutului, [aici](#).

■ reviste, articole

Bureiko, Nadiia - Teodor Lucian Moga - Alexandra Gheorghiu - Bogdan-Constantin Ibănescu: Between the Home and Kin-State: Self-Identification and Attachment of Ukrainians and Romanians in the Ukrainian-Romanian Borderland of Bukovina. [Autoidentificarea și atașamentul ucrainenilor și românilor în zona limitrofă ucraineano-română a Bucovinei] *Problems of Post-Communism*, 2021/1, 53-65.

Articolul explorează cazul minorităților naționale care trăiesc pe părțile opuse ale graniței dintre Ucraina și România în zona Bucovinei. Cercetarea abordează în perspectivă comparativă cum românii din Ucraina, respectiv ucrainenii din România (din Bucovina) se poziționează pe ei înșiși față de țara de origine etnică și față de țara actuală de reședință. Autorii studiului susțin că autoidentificarea fiecărui grup etnic minoritar cu țara de reședință depinde mai mult de condițiile economice și politice a țării respective decât de legăturile culturale și loialitatea față de țara-mamă.

Articolul poate fi accesat [aici](#).

Csesznek, Codrina - Kai A. Schafft: Roma youth and on-the ground implementation of Roma education policies in rural Romania. [Tinerii romi și implementarea locală a politicilor educaționale pentru romi în România rurală] In Kai A Schafft - Sanja Stanić - Renata Horvatek - Annie Maselli (eds.): *Rural Youth at the Crossroads. Transitional Societies in Central Europe and Beyond*. London - New York: Routledge, 2021, 176-194.

În acest capitol este discutat accesul la educație pentru tinerii din România și, în special, despre politicile care vizează romii, cel mai dezavantajat grup minoritar din România. În acest cadru, este abordat și modul în care tranzițiile economice și politice ale României de la începutul anilor '90 au modelat atât politicile educaționale la nivel macro, cât și furnizarea de servicii educaționale și practicile educaționale la nivel local. La începutul capitolului este prezentat contextul istoric al excluziunii romilor la nivel regional și modul în care diferitele schimbări sociale, economice și politice au afectat populația romă din România și din Europa Centrală, acordând o atenție deosebită moștenirilor legate de transformarea postsocialistă și aderării la Uniunea Europeană. Procedând astfel, este descrisă evoluția elaborării politicilor pentru romi, în special în ceea ce privește accesul la educație și rezultatele obținute. Apoi sunt discutate două proiecte de cercetare recente, desfășurate în comunități rurale din județul Brașov, care s-au axat asupra: 1) modului în care diferiți actori sociali responsabili la nivel local negociază relația dintre școală și comunitățile de romi și 2) asupra eforturilor mediatorilor școlari ce lucrează în comunități cu număr semnificativ de copii romi de a construi relații școală-comunitate și de a

crește oportunitățile educaționale pentru tinerii romi. Astfel, sunt indicați o serie de factori spațiali și contextuali care influențează rezultatele politicilor și practicilor educaționale în aceste comunități rurale, alături de discursurile locale ce modelează înțelegerea naturii sărăciei și a situațiilor de dezavantajare socială, și, prin extensie, măsurile politice menite să combată sărăcia, prin promovarea accesului la educație și prin îmbunătățirea rezultatelor școlare.

Volumul, în format electronic, poate fi vizualizat [aici](#).

Főcze János - Zahorán Csaba: Mérlegen a „Nagy Egyesülés”. Vita 1918-ról és Románia utóbbi száz évéről. [Balanța „Marii Uniri”. Dispute legate de 1918 și secolul trecut al României] *Történelmi Szemle*, 2020/4, 641-666.

Lucrarea prezintă disputele recente în legătură cu bilanțul ultimului secol al istoriei românești, adică istoria României de după 1918. Autorii studiului examinează opera a doi reprezentanți remarcabili ai istoriografiei românești contemporane, Ioan-Aurel Pop și Lucian Boia, ale căror puncte de vedere asupra centenarului și a altor chestiuni importante istorice, precum și atitudinea lor față de trăsăturile de bază ale „marii narațiuni” naționale diferă considerabil. Explorând texte cheie ale acestor istorici - care au articulat puncte de vedere caracteristice cu ocazia centenarului și ale căror argumente au o pondere importantă în opinia publică românească - autorii studiului de față au încercat să identifice acele discrepanțe în cadrul istoriografiei românești care expun, printre altele, și relația dintre disciplină și procesele de construire a națiunii. Căci, ceea ce este în joc în cazul modelării conținutului centenarului nu este mai puțin decât memoria colectivă românească și definirea efectivă a identității naționale.

***Kisebbségi Szemle* 2020/4, 2021/1.**

Ambele numere recent apărute ale revistei conțin câte un bloc tematic dedicat cercetărilor legate de situația minorității maghiare din România. Studiile din numărul 2020/4 oferă date legate de evoluția numărului elevilor în învățământul public în limba maghiară (articol semnat de către Márton János), respectiv analizează peisajul lingvistic și utilizarea limbii maghiare în unitățile de învățământ maghiare și mixte (semnat de Varga Szilvia și Toró Tibor). Primul studiul al numărului curent continuă acest subiect, adică analiza peisajului lingvistic, însă analiza empirică este făcută pe spațiul public și instituțiile publice cu o bogată excursiune pe aspectele teoretice ale fenomenului studiat (Sorbán Angella). Celălalt studiu examinează procesul instituționalizării și fragmentării organizațiilor maghiare de tineret după 1989 (Kiss-Kozma Georgina).

Sudiile (cu rezumat în limba engleză) pot fi vizualizate integral [aici](#) și [aici](#).

Regio 2020/4

Blocul introductiv al numărului curent conține studii care prezintă rezultatele sondajului intitulat GeneZYs 2015, sondaj care a vizat tinerii maghiari din Slovacia, Ucraina, Serbia și România. Principalele teme investigate au fost următoarele: mobilitatea socială, istoria educațională, situația pe piața muncii, starea civilă, disponibilitatea de a avea copii, valori, religie, timp liber, gestionarea timpului, consum media, cetățenia, disponibilitatea de migrație, identificarea națională și etnică, participarea politică și viața publică. Dintre aceste aspecte articolul lui Zsigmond Csilla este axat pe tematica identificării naționale, Szabó Júlia elaborează caracteristicile legate de petrecerea timpului liber, iar Vita Emese studiază impactul schimbărilor socioeconomice și de valori asupra disponibilității de căsătorie. Celălalt mare bloc tematic conține reflexiile personale ale cercetătorilor implicați în cercetarea minorităților naționale față de conceptul de „patrie” (*haza*) textele fiind semnate de către Papp Z. Attila, Zsigmond Csilla, Bogdán Péter, Durst Judit, Kovács András, Tóth Ágnes, Marchut Réka, Eiler Ferenc, Filep Tamás Gusztáv, Bányai Viktória, Szerbhorváth György, Nagy Pál și Bárdi Nándor. Inserate între cele două blocuri tematice apar două studii pe următoarele tematici: căsătoriile mixte chinezo-maghiare, articol semnat de către Kovács Nóra, respectiv condițiile instituționalizării autonomiei culturale maghiare din Serbia, articol semnat de către Beretka Katinka. În blocul dedicat recenziilor Valuch Tibor prezintă cartea lui Tóth Ágnes despre politicile minoritare și politica față de germani a Ungariei în perioada socialismului de stat. György Eszter descrie cartea lui Beck Gábor despre întrebările de bază ale romologiei, iar M. Balázs Ágnes rezumă volumul lui Móró Sándor despre reprezentarea și protecția minorităților care trăiesc în Ungaria.

Articolele pot fi descărcate integral de [aici](#).

Stănuș, Cristina - Daniel Pop: Local State-Society Relations in Romania. [Relațiile dintre autoritățile locale și societatea civilă în România] In Filipe Teles - Adam Gendźwił - Cristina Stănuș - Hubert Heinelt: *Close Ties in European Local Governance: Linking Local State and Society*. Cham: Springer, 2021, 319-335.

Capitolul ilustrează funcționarea relațiilor dintre autoritățile locale și societatea civilă locală într-un context în care reglementările naționale obligă autoritățile locale să creeze și să operaționalizeze o serie de mecanisme de guvernare pentru diferite domenii de politici. Volumul din care face parte acest capitol introduce o tipologie a rețelelor/mecanismelor locale de guvernare, fundamentată pe elemente care țin de autonomia, coerența și relevanța acestor mecanisme în procesele de elaborare și implementare a politicilor locale. Capitolul ilustrează prezența în România a două dintre cele opt categorii de rețele/mecanisme locale de guvernare: rețelele/mecanismele colaborative și pe cele reflexive. În categoria rețelelor colaborative se înscriu grupurile de acțiune locală și structurile comunitare consultative pentru protecția copilului. În categoria rețelelor reflexive se înscriu grupurile de lucru locale pentru problemele romilor și consiliile consultative pentru problemele de tineret. Rețelele/mecanismele analizate

variază în termeni de arie de cuprindere (domenii mai largi sau mai înguste de acțiune), acoperire teritorială (una sau mai multe unități administrative-teritoriale) și stabilitate percepută în timp. Analiza evidențiază modul în care slăbiciunile structurale ale guvernării locale și societății civile din România influențează crearea, funcționarea și instituționalizarea mecanismelor instituționalizate de relaționare între autoritățile locale și societatea civilă locală.

Volumul, în format electronic, poate fi vizualizat [aici](#).

Péti Márton - Pakot Levente - Megyesi Zoltán - Szabó Balázs: A Kárpát-medencei magyarság népesség-előreszámítása. 2011-2051. [Proiecția populației etnice maghiare în Ungaria, Slovacia, Ucraina, România și Serbia, 2011-2051] *Demográfia*, 2020/4, 1-50.

Studiul oferă o imagine de ansamblu a caracteristicilor demografice ale comunităților maghiare care trăiesc în Ungaria și țările ei învecinate. De asemenea, studiul prezintă proiecția populației maghiare până în 2051. Proiecția a fost realizată utilizând metoda componentelor cohorței urmărind patru scenarii (scenariu de bază, pesimist, optimist, migrație echilibrată) pentru a estima populația din anul 2051 a fiecărei comunități maghiare și raportul etnic așteptat în țările de reședință.

Studiul integral (rezumat în limba engleză) poate fi vizualizat [aici](#).

■ proiecte, rapoarte de cercetare

Új Élet repertórium (1958-1969) [Bază de date. Repertoriul revistei Új Élet (1958-1969)]

Pe platforma academică Adatbank a fost pus la dispoziția publicului repertoriul primilor 12 ani ai revistei **Új Élet** (1958-1989). Revista care a apărut din două în două săptămâni la Târgu-Mureș reprezintă un document important privind viața socială, culturală, literară și artistică a minorității maghiare din România. Printre editorii și autorii revistei se regăsesc cele mai importante personalități ale vieții literare maghiare din România. La momentul apariției revista a avut un impact important în formarea opiniei publice. Redactor-șef al revistei până în iunie 1989 a fost Sütő András, redactori-șefi adjuncți, Katona Szabó István (1959-1967) și Török László (1974-1989), iar secretari de redacție Nagy Pál (până 1984), apoi Élteső József. Redactorii din București au fost Lőrinczi László, iar din martie 1981 K. Bodor András. Repertoriului online i-a fost adăugat și un indice de căutare.

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România
februarie - martie 2021

Autorii bazei de date: Domokos Boglárka-Orsolya, Kozma Eliz-Timea și Mezei Kata. Coordonatorul proiectului: György Jakab Izabella.

Baza de date poate fi accesată [aici](#).

■ despre buletinul informativ Noutăți

Scopul proiectului este colectarea și difuzarea informațiilor despre lucrările științifice recent apărute în domeniul cercetării minorităților naționale din România, respectiv evenimentele de importanță majoră din această arie. Lucrările științifice și evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea buletinului informativ sunt rugați să ne contacteze la adresa: centru.doc@ispmn.gov.ro.